

Попатенко Ю.Ю.

вчитель історії,

Криворізький навчально-виховний комплекс

№ 129 «ГЛАС», м. Кривий Ріг

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ ІНКВІЗИЦІЇ В ІСПАНІЇ (XIV-XVI СТ.)

Створення державності завжди супроводжується складними політичними процесами. Іспанія має власний шлях до державності і ним є боротьба з маврами – Реконкіста, яка почалась з XI ст., а завершилась – в кінці XV ст., коли в 1492 р. був узятий останній оплот маврів Гранада і всі відвойовані у маврів території об'єдналися під владою шлюбної пари – Ізабелли Кастильської та Фердинанда Арагонського. У результаті утворилася іспанська монархія, яка багато в чому відрізнялася від інших європейських монархій. Реконкіста – цей складний і глибоко суперечливий процес. Не можна собі уявляти його як одну тільки ланцюг завойовницьких походів. Багатовікова боротьба між маврами і християнами мала той же історичний сенс, як і відносяться до тієї ж епохи війни за території і боротьба всередині окремих держав у решті Європи. Реконкіста була широким масовим рухом на південь, захопили всі групи феодалного суспільства, не тільки сеньйорів, але і городян. Однак особливістю історичного розвитку Піренейських держав стало те, що просування на матеріально багатий південь, створювало необхідну базу для економічного і політичного об'єднання країни. В результаті реконкісти XI–XIII ст. на місці колишніх мавританських володінь на півострові утворилось ряд держав.

Реконкіста також мала істотний вплив на політичну організацію піренейських країн. Зовнішня небезпека, а пізніше необхідність консолідації пануючого класу для здійснення спільних завоювань перешкоджали розвитку феодалної роздробленості. У боротьбі з бунтівними феодалами королі могли використовувати фінансові ресурси васальних мусульманських територій, військові формування міст, допомога численних кабальєров й ідальгос. Однак повноваження королівських посадових осіб на території держави все ж істотно обмежувалися привілеї великих світських сеньйорів, церкви і орденів, з одного боку, і правами сільських і особливо міських громад – з іншого.

У правління Католицьких королів відбулися зміни в організації іспанської Церкви. У 1478 р. на церковному асамблеї в Севільї були прийняті рішення про реформі католицької Церкви в Кастилії і Арагоні; ці заходи посилювали залежність Церкви від королівської влади. Середньовічна католицька ідеологія, взята на озброєння іспанською монархією, не допускала віротерпимості. Панівна церква вимагала абсолютного підпорядкування собі всього населення, вважаючи будь-яке відхилення від офіційної релігійної доктрини – «підривом основ». Вона обрушувала на винних і підозрюваних у ересі весь свій могутній арсенал репресивних засобів [5, с. 67].

Інквізиція спочатку створювалась з метою викорінення ересі. Представниками єретичних рухів були городяни, які становили новий,

фактично незалежний прошарок суспільства. Церква боролася з проявами вільнодумства та інакодумства. З цією метою нею використовувалися різноманітні засоби боротьби. Якщо на початкових етапах боротьби з ересю церква застосовувала гоніння, переконання, психологічний вплив, то пізніше, в результаті бездієвості попередніх методів, вона створює церковний трибунал – інквізицію. Цей механізм був створений для переслідування і викорінення ересі не засобами переконання, а засобами насилля, аж до фізичного знищення. Інквізиція в Іспанії була встановлена лише близько 1480 року, з приходом до влади Фердинанда і Ізабелли, була зроблена серйозна спроба відкинути іноземний вплив. Протягом наступної половини століття іспанська інквізиція, відтворена на монархічній основі, відіграла провідну роль у цементуванні національної спільності Іспанії – спільності, в якій основне значення надавалося релігійній єдності. Фердинанд та Ізабелла для прискорення об'єднання використали вже існуючий механізм в Європі – інквізицію, яка боролась не стільки проти еретиків, скільки проти маврів та євреїв. Крім цього, даний орган допомагав у встановленні іспанського абсолютизму, оскільки була можливість діяти проти своїх противників, уникаючи громадянських суддів. По-третє, королівська влада отримувала і матеріальну вигоду від інквізиції, конфіскуючи все майно у винних та підозрюваних. За весь час існування цього інституту, за даними першого історика інквізиції, Х. А. Льоренте, були «отпущені», тобто спалено близько 30 тис. осіб, спалені «в зображенні» близько 17 тис. чоловік (ті, хто помер до виконання вироку чи зумів втекти), лучили «примирення» з церквою, тобто засуджені на в'язницю, галери, проживання в певних містах, покути і штрафи близько 300 тис. осіб [3]. Отже, «королівська інквізиція» в Іспанії має ряд особливостей та передумов до виникнення, але все саме вона сприяла фундаментальному об'єднанню країни.

Засобом, дякуючи якому посилилась королівська влада була, інквізиція. Вважається, що монархи звернулися до механізму інквізиції в прагненні нав'язати єдність релігії в Іспанії, і вигнання євреїв, здавалося, підтримує це припущення. Однак релігійні мотиви, на яких наполягають історики, не підтверджуються реальністю. Статистичні дані показують, на кого був спрямований меч інквізиції на початковому етапі її історії: здебільшого це були конверсо – «звернені» єврейського походження [3]. Головне полягає в тому, що за допомогою інквізиції монархи сподівалися зміцнити свою владу в умовах постійних конфліктів і нестабільності. Передбачалося, що трибунал буде чисто місцевим, він вводився як тимчасовий кризовий інститут в Андалузії, і ніхто не міг в той час знати, що інквізиція стане всеіспанським і проіснує до XIX в. Масштаби розслідувань стрімко росли, охоплюючи все нові регіони. У жовтні 1483 р Головний Інквізитор Кастилії Торквемада був також призначений Головним інквізитором Арагона, Валенсії і Каталонії, тим самим інквізиції іспанської корони були об'єднані під єдиним керівництвом і безпосередньо були підпорядковані королю. Папському втручання було покладено край. Інквізиція стала єдиним інститутом, який діяв на території всієї Іспанії, що стало фактом найбільшої важливості для тих випадків, коли правитель Кастилії хотів втрутитися в справи інших провінцій, де його суверенна влада була

обмежена. З самого початку інквізиція користувалася безумовною підтримкою народу. Це пояснюється наявністю соціальних зіткнень кінця XV в. між городянами за права своїх міст, тому деякі сеньйори підтримували діяльність даного інституту. А також тим, що інквізиція представляла інтереси переважної більшості населення – «старих християн». Однак підтримка з боку суспільства, була дуже пасивною. У період Золотого століття діяльність трибуналу майже не зустрічала протидії ні з боку еліти, інтелектуалів, ні з боку простолюду. Вона виконувала свою роль захисника від ересі, охоронця суспільної моралі.

Становлення інквізиції мала не лише політичні та економічні наслідки, а й культурні. З самого свого виникнення інквізиція зайнялася знищенням іудейської літератури, книг по магії і астрології. Потім, слідом за іншими європейськими державами, Іспанія вступила на шлях цензури. У 1558 був виданий закон, який забороняв ввезення в Кастилію всіх книг, надрукованих в інших частинах Іспанії та які не отримали спеціальної ліцензії. У законі передбачалося введення суворої цензури рукописів до і після публікації, всі продавці книг повинні були мати копію Індексу заборонених книг. Недотримання вимог цензури каралося смертю і конфіскацією. Ці заходи були жорстокими і завжди вважалися помилковими, але в законі були слабкі місця, завдяки яким жоден автор або видавець в Іспанії, за винятком тих, хто був звинувачений в протестантизмі, ні страчений [5, с. 198].

Видання Індексу 1559 р. часто розглядається як початок епохи репресій проти іспанської літератури, так як в ньому містилися і деякі твори письменників Кастилії, здебільшого що датуються серединою XVI ст. Але жоден з авторів робіт, що входять в індекс, не мав серйозних зіткнень з інквізицією. Обмежити ж ввезення книг в Іспанію інквізиція так і не змогла.

Іспанія при інквізиції ніколи не була ізольована від світу і користувалася плодами світових досягнень навіть більшою мірою, ніж інші європейські країни. В Іспанії діяли політичні інститути на всіх рівнях, існували громадські протиріччя такого ж масштабу, як і в інших країнах, які виносилися на відкрите обговорення. Але якщо свобода являла собою позитивну боку картини, то негативна сторона – безсумнівна відсталість культури півострова. Можливо саме через інквізиції Іспанія виявилася на початку Нового часу на задвірках європейської філософської думки, науки і мистецтва.

Отже, інститут інквізиції в Іспанії мав початкову мету – не боротьбу з еретичними рухами, а зміцнення королівської влади, оскільки населення Піренейського півострова було багатоетнічним, неоднорідним з релігійного боку, то для об'єднання країни почали використовувати насадження католицької віри та виокремлення одного народу. Але поступово Фердинанд та Ізабелла долучають до числа «невірних» і своїх політичних інакодумців і контролюють кожен процес засудження. Звичайно, інквізиція мала негативний наслідок з економічного боку та культурного, але все ж вона сприяла національному та політичному зміцненню країни, що дало їй змогу стати колоніальною імперією, адже вже був чітко розроблений механізм підкорення інших народів та становлення сильної, непохитної королівської влади, але існування тотального контролю суспільства, призвело до виникнення опозиції. Й тому Іспанська колоніальна імперія не змогла зберегти на довго своє місце на політичній карті.

Список використаних джерел:

1. Бейджент М., Ли Р. Цепные псы церкви. Инквизиция на службе Ватикана / М. Бейджент, Р. Ли. – М.: Эксмо-Пресс, 2006. – 375 с.
2. Григулевич И. Р. Инквизиция/ И. Р. Григулевич. – М.: АСТ Москва, 2006. – 448 с.
3. Льюренте Х. А. Критическая история испанской инквизиции [электронный ресурс] / Х. А. Льюренте. – Режим доступа:http://krotov.info/history/16/liorente/lior_11.html#1 (дата звернення 5 травня 2017).
4. Мариана Х. де. Всеобщая история Испании. / Х. де Мариана [пер. с фр. А. Д. Голостенова]. – СПб.: Альфарет, 2016. – 676 с.
5. Мейкок А. История инквизиции / А. Мейкок; [пер. с англ. М. В. Келер]. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 386 с.

Синолиця В.М.

студентка,

Науковий керівник: Свинарченко Н.О.

кандидат історичних наук, доцент,

*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

«ЧИСТЕ МИСТЕЦТВО»:

ЧИ СПРАВДІ «НАЇВНЕ» МИСТЕЦТВО ТАКЕ НАЇВНЕ?

*Живопис заняття для сліпих. Художник
малює не те, що бачить, а те, що відчуває.
Пабло Пікассо*

Актуальність даної роботи полягає в тому, що довгий час форми так званої «низової» художньої культури ХХ століття залишались поза увагою дослідників художнього мистецтва. Зараз панує феномен поживлення інтересу до майстрів народного примітиву. Прикладом цього може слугувати колекція одягу осінь-зима 2015-2016 сучасного українського дизайнера Ольги Андрєєвої, яка в основі своєї колекції поклала образи з картин відомої української художниці, Марії Приймаченко – представниці «наївного» мистецтва.

Це можна пояснити тим, що в світі часто-густо поширена тенденція «втомлення» від старих течій, що існували протягом багатьох століть. Живопис потребує «перезавантаження»: саме тому митці почали знову поринати в глибину давно забутої народної творчості, яка ще не зазнала прогресу.

Метою статті є огляд «наївного», або як його ще називають істинним, мистецтва та його роль у розвитку народного живопису.

Примітивізм – це тенденція в мистецтві, що має на меті навмисне використання примітива шляхом спрощення художніх засобів, а також усвідомлене повернення до автентичних форм примітивного мистецтва. Тобто примітивізм виник визначально як тенденція серед художників-професіоналів та протипага академізму.